

Tadeusz Sporek

Akademia Ekonomiczna w Katowicach

Teresa Kasperska-Sporek

Wyższa Szkoła Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach

MIEJSCE I ZNACZENIE AMERYKAŃSKICH KORPORACJI TRANSNARODOWYCH WE WSPÓŁCZESNEJ GOSPODARCE GLOBALNEJ

1. Wstęp

Obecnie czasie korporacje międzynarodowe są głównymi podmiotami gospodarki amerykańskiej. Dzięki zyskom, które generują, w znacznym stopniu przyczyniają się do wzrostu PKB kraju, stając się jednocześnie największymi jego dostarczycielami. Firmy te, inwestując w B+R, pełnią także funkcje największych nośników nowoczesnych technologii, co prowadzi do ogólnego wzrostu poziomu rozwoju USA. Od wielu lat tworzy się rankingi, które oceniają działalność korporacji pod względem wielu czynników. Najbardziej znanym i prestiżowym jest ranking FORTUNE 500, który klasyfikuje najlepsze korporacje pochodzące ze Stanów Zjednoczonych.

2. Znaczenie korporacji amerykańskich

Według badań przeprowadzonych w 2003 r. w czołówce tego rankingu znalazły się głównie przedsiębiorstwa z branży paliwowej, samochodowej oraz energetycznej. Wyjątkiem jest przedsiębiorstwo handlowe Wal-Mart Stores, które już od dwóch lat zajmuje 1 miejsce, generując dochód w wysokości 246,535 mld USD. Jest to firma posiadająca sieć supermarketów rozsianych na całym świecie [Useem 2003].

Wyprzedza ona drugą firmę, General Motors, o blisko 60 mld USD, a eksperci przewidują wzrost dochodu w przyszłym roku o kolejne 27 mld USD. Na następnych miejscach znajdują się Exxon Mobil z branży paliwowej, Ford Motors oraz

General Electric dostarczający energię. Wszystkie te firmy osiągnęły roczny zysk przekraczający 100 mld USD. Cechą charakterystyczną jest fakt, iż korporacje pierwszej dziesiątki zajmują podobne lokaty jak w roku ubiegłym, z ewentualną zamianą miejsc¹.

Tabela 1. Ranking największych korporacji amerykańskich

Pozycja 2002	Pozycja 2001	Korporacja	Dochód (w mln USD)
1	1	Wal-Mart Stores	246,525
2	3	General Motors	186,763
3	2	Exxon Mobil	182,466
4	4	Ford Motor	163,630
5	6	General Electric	131,698
6	7	Citigroup	100,789
7	8	Chevron-Texaco	92,043
8	9	International Business Machines	83,132
9	12	American International Group	67,772
10	11	Verizon Communications	67,625
11	10	Altria Group	62,182
12	81	Conocophillips	58,394
13	18	Home Depot	58,247
14	28	Hewlett-Packard	56,588
15	16	Boeing	54,069
16	20	Fannie Mae	52,901
17	24	Merck	51,790
18	22	Kroger	51,759
19	23	Cardinal Health	51,135
20	31	McKesson	50,006
...
22	15	AT&T	46,727
31	35	Procter&Gamble	40,238
34	47	Johnson&Johnson	36,298
36	53	DELL Computer	35,404
37	49	Pfizer	35,281
47	72	Microsoft	28,365

Źródło: [Hjelt 2003].

Widoczne jest również to, iż ciągle w czołówce znajdują się firmy powstałe na początku XX w. jako pionierzy korporacji, a ich pozycja jest nadal niezachwiana. Dotyczy to firm samochodowych – GM i Ford oraz paliwowej – Exxon. Wysokie miejsca zajmują także firmy informatyczne i telekomunikacyjne: Verizon, HP, AT&T, DELL oraz Microsoft.

¹ www.fortune.com.

Do wzrostu wielu korporacji przyczyniły się także fuzje w ubiegłym roku. Pozwoliły one niektórym firmom wskoczyć na wysokie pozycje w ogólnym rankingu. Do najbardziej efektywnych połączeń zaliczają się następujące alianse: Amerisource z Bergen Brunswing, Conoco z Phillips'em oraz Tyson z IBP. Posunięcia te od razu zaowocowały ogromnym wzrostem dochodu korporacji. W 2002 r. najbardziej zyskał na tym AmerisourceBergen ze 180% wzrostem dochodu w stosunku do roku poprzedniego oraz ConocoPhillips ze 140% wzrostem. To pozwoliło tej ostatniej firmie awansować z 81 lokaty w 2001 r. na 12 miejsce w 2002 r. w rankingu FORTUNE [Hjelt 2003c].

Kolejnym dowodem, świadczącym o potędze korporacji w gospodarce amerykańskiej, jest raport Hooversa, który klasyfikuje firmy Stanów Zjednoczonych pod względem trzech czynników: sprzedaży, zatrudnienia oraz wartości rynkowej. Porównując wyniki z rankingiem FORTUNE 500, łatwo zauważyć, że w obu zestawieniach w czołówce pojawiają się te same przedsiębiorstwa. Dowodzi to, że rankingi te nawzajem się uzupełniają, a kolejność występujących w nich korporacji nie jest przypadkowa.

Według kryterium sprzedaży dominuje tu Wal-Mart Stores z wynikiem 217,799 mld USD. Kolejne miejsca zajmują Exxon, GM, Ford i Blue Cross. Nie dziwi więc fakt, iż firmy te często zajmują takie same pozycje w FORTUNE 500, gdyż dochód w dużej mierze wynika z wartości sprzedaży.

Łatwo dostrzec, iż czołówka to głównie firmy zajmujące się produkcją energii zarówno elektrycznej, jak i paliwowej: Exxon, General Electric, Chevron-Texaco, Enron, American Electric Power oraz DukeEnergy. Znajdują się tu także, bardzo blisko z nimi związani, najwięksi producenci samochodów: GM i Ford. W dziedzinie usług dominuje Verizon Communications i US Postal Service.

Pod względem zatrudnienia na pierwsze miejsce wysunęło się przedsiębiorstwo Monpower, zatrudniając ponad 2 miliony pracowników na całym świecie. Drugą lokatę zajmują Wal-Mart Stores, dla którego pracuje prawie 1,4 mln osób. Kolejne miejsca przypadają US Postal Service – około 800 tys. osób oraz Kelly Services – prawie 700 tys. pracowników. Szeroką grupę stanowią firmy zatrudniające 300-400 tys. osób, do której m.in. należą: McDonald's, GM, Ford, Sears oraz General Electric.

Ciekawa sytuacja ukształtowała się natomiast w rankingu firm o największej wartości rynkowej. Tu zdecydowanie prowadzi firma ubezpieczeniowa Berkshire Hathaway, której wartość szacowana jest na prawie 450 mld USD. Na drugim miejscu uplasował się General Electric o wartości 400 mld USD, potem Microsoft – 392 mld USD, Exxon – 306 mld USD oraz Wal-Mart Stores – 267 mld USD. W tej grupie, oprócz wcześniej wymienianych firm, pojawiły się przedsiębiorstwa teleinformatyczne, takie jak: Microsoft, Intel, Cisco, AOL i SBC Communication oraz firmy medyczne: Pfizer i Merck. Wynika to z faktu, iż w ostatnich latach niezwykle szybki rozwój firm informatyczno-komunikacyjnych doprowadził do ogromnego wzrostu ich wyceny².

² www.hoovers.com.

Innym rankingiem, który ukazuje pozycję amerykańskich korporacji, jest lista 100 najlepszych przedsiębiorstw, dla których warto pracować. Badania zostały przeprowadzone na podstawie opinii pracowników 269 kandydujących firm. Goniw tę wygrała firma brokerska Edward Jones za stwarzanie swoim pracownikom najlepszych możliwości rozwoju. Na szczycie tej listy znalazło się jednak niewielu globalnych gigantów wymienianych w poprzednich rankingach. Wśród znanych firm większość to firmy teleinformatyczne. Na 5 miejscu ulokował się Adobe Systems, na 20 – Microsoft, na 24 – Cisco Systems oraz na 28 – Intel. Należy również wspomnieć o firmie Pfizer, która zajęła tu 21 miejsce [Levering 2003].

Właściciel Microsoftu Bill Gates już dziesiąty raz pod rząd przewodzi liście najbogatszych Amerykanów. Jego majątek szacowany jest na sumę 46 mld USD. Drugą lokatę zajmuje Warren Buffet, który posiada 36 mld USD. Kolejne miejsca należą do rodziny Waltonów – córki, trzech synów i wdowy po zmarłym Samie Waltonie, założycielu sieci supermarketów Wal-Mart Stores. Rodzina ta jest najbogatszym klanem Stanów Zjednoczonych, dysponującym majątkiem o wartości 102,5 mld USD. Ostatnie miejsca pierwszej dziesiątki przypadają właścicielom firm Oracle oraz DELL. Według Forbesa, sumując majątek 400 najbogatszych Amerykanów, uzyskuje się niebagatelną kwotę 955 mld USD [Trębski 2003].

Najbogatszymi ludźmi w Stanach Zjednoczonych są właściciele największych i najwyżej notowanych korporacji. To również świadczy o ich pozycji. Kolejnym zjawiskiem, na które warto zwrócić uwagę, jest wzrost udziału branży informatyczno-internetowej w gospodarce światowej.

Korporacje amerykańskie stanowią główną grupę podmiotów gospodarki krajowej. Ich majątki szacowane w miliardach dolarów znacznie wpływają na kształtowanie polityki ekonomicznej rządu. Pod kontrolą korporacji znajduje się większość strategicznych obszarów państwa, zaczynając od energetyki, przez paliwa, samochody, na najnowszych rozwiązaniach teleinformatycznych kończąc. Wiele takich firm, jak GM, Ford czy Exxon, posiada już kilkudziesięcioletnią tradycję, która pozwala im utrzymywać niezachwianą pozycję podmiotów wiodących. W ostatnich latach powstało też wiele nowych firm, które prężnie operują głównie w sektorze wysokiej technologii, agresywnie wdzierają się na szczyty rankingów. Tam znajdują się koncerny, o których działalności i potędze często się słyszy. Są to firmy znane nam wszystkim. W 2003 r. przodującą korporacją była sieć handlowa Wal-Mart Stores, posiadająca ponad 4000 hipermarketów na całym świecie³. W zdobywaniu wysokiej pozycji rynkowej pomagają firmom również fuzje. Tworzą one konglomeraty finansowe, działające na wielką skalę. Przykładem jest Citigroup, która zajmuje 6 miejsce na liście FORTUNE 500.

Oprócz działalności ekonomicznej korporacje oddziałują również na sfery socjalno-społeczne. Tworzy się klasyfikacje najlepszych pracodawców, którzy za-

³ www.walmart.com.

pewniają najlepsze warunki swoim pracownikom. Firmy te jednocześnie umożliwiają swoim właścicielom budowanie takich fortun, które umieszczają ich na szczycie list najbogatszych ludzi w Ameryce i na świecie.

Korporacje amerykańskie wygenerowały w 2002 r. ponad 55 mld USD zysku. Porównując ten wynik z rokiem poprzednim, zauważa się ogromną przepaść, gdyż w 2001 r. korporacje amerykańskie z tej samej listy osiągnęły zysk o wartości 216 mld USD, czyli o 161 mld lepszy niż w roku 2002. Różnica ta wynika z faktu, iż rok 2002 nie był ogólnie korzystny dla wszystkich korporacji i że wtedy właśnie wprowadzono zmiany dotyczące zasad rachunkowości, które wpłynęły na wyniki finansowe przedsiębiorstw. Na drugim miejscu znajduje się Wielka Brytania z wynikiem 20 mld USD, o 50% poprawionym w stosunku do roku poprzedniego. Kolejne miejsca zajmują Chiny, Korea Płd. i Rosja [Hjelt 2003d].

Natomiast korporacje takich krajów, jak Japonia, Meksyk, Niemcy i Francja w 2002 r. przyniosły straty. Japonia wykazała tylko 2,3 mld USD strat, gdy w roku poprzednim wyniosły one 33,6 mld USD.

Podsumowując, widzi się wyraźnie, iż firmy amerykańskie ciągle wykazują najwyższe zyski na świecie, wyprzedzając Wielką Brytanię ponaddwukrotnie. Jednocześnie trzeba wspomnieć, że przewaga ta w porównaniu z rokiem 2001 zmalała dziesięciokrotnie.

Warto spojrzeć na listę 50 największych przedsiębiorstw europejskich, na której zdecydowanie dominują dwa koncerny paliwowe: Royal Dutch/Shell Group, generujący dochód 179 mld USD, oraz BP o zbliżonym wyniku 178 mld USD. Firmy te znajdują się jednocześnie w czołówce największych korporacji na świecie. Pozostałe firmy znacznie odbiegają od dwóch liderów. Są wśród nich producenci samochodów: DaimlerChrysler, Volkswagen, Fiat i Peugeot, firmy finansowe: Allianz, ING Group i Deutsche Bank oraz takie firmy, jak Siemens, Total, Carrefour i Nestle. Na tej liście, wśród znajdujących się tam przedsiębiorstw, 16 pochodzi z Niemiec, 11 z Francji, 10 z Wielkiej Brytanii, a reszta z Holandii, Włoch i Szwajcarii. Specjaliści oceniają, iż ogólna kondycja firm europejskich uległa znacznej poprawie, lecz ciągle są one co najmniej o jeden rok spóźnione w stosunku do korporacji amerykańskich [Hjelt 2003b].

Rzeczywistą pozycję korporacji amerykańskich na arenie światowej ukazuje ranking Fortune GLOBAL 500 (500 największych i najbogatszych firm na całym świecie).

Listę tę otwiera amerykańska trójka, czyli Wal-Mart Stores – dochód 246 mld USD, General Motors – 186 mld USD oraz Exxon Mobil – 182 mld USD. Kolejne dwa miejsca zajmują europejscy liderzy: Royal Dutch/Shell Group – 179 mld USD i BP – 178 mld USD. Drugą piątkę stanowią: Ford Motor, DaimlerChrysler, Toyota Motor, General Electric oraz Mitsubishi.

W grupie pierwszych pięciu przedsiębiorstw znajdują się 3 firmy pochodzące z USA i 2 brytyjskie. Pierwsza dziesiątka to już 5 firm amerykańskich, 2 brytyjskie, 2 japońskie i 1 niemiecka.

Tabela 2. Ranking największych przedsiębiorstw w Europie w 2002 r.

Lp.	Korporacja	Kraj	Dochód (w mln USD)	Lp.	Korporacja	Kraj	Dochód (w mln USD)
1	Royal Dutch/Shell	Hol./Anglia	179,431	11	Royal Ahold	Holandia	59,454
2	BP	Anglia	178,721	12	Nestle	Szwajcaria	57,279
3	DaimlerChrysler	Niemcy	141,421	13	Vivendi Universal	Francja	54,977
4	Allianz	Niemcy	101,930	14	Assicurazioni G.	Włochy	53,598
5	Total	Francja	96,944	15	Fiat	Włochy	52,612
6	ING Group	Holandia	88,102	16	Deutsche Bank	Niemcy	52,133
7	Volkswagen	Niemcy	82,203	17	Credit Suisse	Szwajcaria	52,121
8	Siemens	Niemcy	77,205	18	Munich Re Group	Niemcy	51,980
9	Carrefour	Francja	64,978	19	Peugeot	Francja	51,465
10	Axa	Francja	62,050	20	BNP Paribas	Francja	51,127

Źródło: [Hjelt 2003b].

Analizując dane, można łatwo stwierdzić, iż dochód pierwszych 13 firm przekracza 100 mld USD i łącznie wynosi prawie 2 biliony USD. Podobnie jak w rankingu FORTUNE 500, na pierwszym miejscu znajduje się firma handlowa Wal-Mart Stores, lecz kolejne przedsiębiorstwa pierwszej dziesiątki to koncerny samochodowe – 5 firm, paliwowe – 3 firmy oraz energetyczne – 1 firma. Przedsiębiorstwa finansowe oraz z branży informatyczno-telekomunikacyjnej pojawiają się dopiero w 2 i 3 dziesiątce.

Ogromna rola i znaczenie korporacji amerykańskich polegają na tym, iż pierwsza dziesiątka rankingu składa się aż z 19 firm pochodzących ze Stanów Zjednoczonych. Na drugim miejscu jest Japonia wprowadzająca 13 koncernów, potem Niemcy – 6, Francja – 4, Holandia – 3 oraz Wielka Brytania, Włochy i Szwajcaria – po 2 firmy.

Ogólnie na 500 firm rankingu GLOBAL 192 korporacje pochodzą ze Stanów Zjednoczonych. Stanowią one najliczniejszą grupę z jednego kraju i jednocześnie generują największe zyski. Drugie miejsce zajmują korporacje japońskie, których jest 88, czyli o 104 mniej niż amerykańskich. Dowodzi to, iż potęga korporacji amerykańskich na arenie światowej jest ciągle niezachwiana [Hjelt 2003d].

Inną klasyfikację korporacji międzynarodowych przedstawia ranking Global 1000, przeprowadzany corocznie przez „Business Week”, w którym firmy są uszeregowane według ich wartości rynkowej. W listach tych już od wielu lat przewodzą firmy amerykańskie. Dominują one w grupie 25 największych przedsiębiorstw i zajmują 5 najwyższych lokat. Są to: General Electric, Microsoft, Exxon Mobil, Wal-Mart Stores oraz Citigroup. W 2002 r. na korporacje amerykańskie przypadła ponad połowa całkowitej kapitalizacji tysiąca firm z rankingu Global 1000 [Trębski 2002a]. W grupie pierwszych 100 najwartościowszych przedsiębiorstw 57 pochodzi ze Stanów Zjednoczonych, 12 z Wielkiej Brytanii, 7 z Japonii, 6 z Niemiec oraz 5 z Francji i Szwajcarii. Dane te dowodzą, iż firmy amerykańskie są w posiadaniu ogromnego kapitału, pozostawiając daleko w tyle konkurencję z Japonii oraz z Europy. Na tej liście znajdują się firmy z różnych branż. Jedyne, co je łączy to kraj, z którego pochodzą.

Tabela 3. Ranking największych korporacji na świecie

Pozycja 2002	Pozycja 2001	Korporacja	Kraj	Dochód (w mln USD)
1	1	Wal-Mart Stores	USA	246,525
2	3	General Motors	USA	186,763
3	2	Exxon Mobil	USA	182,466
4	8	Royal Dutch/Shell Group	Holandia/Anglia	179,431
5	4	BP	Anglia	178,721
6	5	Ford Motor	USA	163,871
7	7	DaimlerChrysler	Niemcy	141,421
8	10	Toyota Motor	Japonia	131,754
9	9	General Electric	USA	131,698
10	12	Mitsubishi	Japonia	109,386
11	13	Mitsui	Japonia	108,630
12	18	Allianz	Niemcy	101,930
13	11	Citigroup	USA	100,789
14	15	Total	Francja	96,944
15	14	Chevron-Texaco	USA	92,043
16	16	Nippon T&T	Japonia	89,644
17	20	ING Group	Holandia	88,102
18	17	Itochu	Japonia	85,856
19	19	Intern. Business Machines	USA	83,132
20	21	Volkswagen	Niemcy	82,203
21	22	Siemens	Niemcy	77,205
22	23	Sumitomo	Japonia	75,745
23	25	Marubeni	Japonia	72,164
24	26	Verizon Communications	USA	67,625
25	34	American Intern. Group	USA	67,482
26	32	Hitachi	Japonia	67,228
27	29	US Postal Service	USA	66,463
28	41	Honda Motor	Japonia	65,420
29	35	Carrefour	Francja	64,978
30	24	Altria Group	USA	62,182
31	30	Axa	Francja	62,050
32	27	Sony	Japonia	61,334
33	33	Nippon Life Insurance	Japonia	61,174
34	45	Matsushita Electric Indust.	Japonia	60,744
35	38	Royal Ahold	Holandia	59,454
36	188	Conocophillips	USA	58,384
37	46	Home Depot	USA	58,247
38	55	Nestle	Szwajcaria	57,279
39	57	McKesson	USA	57,129
40	70	Hewlett-Packard	USA	56,588

Źródło: [Hjelt 2003d].

Tabela 4. Ranking korporacji o najwyższej wartości rynkowej na świecie w 2002 r.

Lp.	Korporacja	Kraj	Wartość rynkowa (w mld USD)	Lp.	Korporacja	Kraj	Wartość rynkowa (w mld USD)
1	General Electric	USA	309,4	11	American Inter. Gr.	USA	174,9
2	Microsoft	USA	275,7	12	Coca-Cola	USA	138,0
3	Exxon Mobil	USA	271,2	13	Inter. Business Mac	USA	137,7
4	Wal-Mart Stores	USA	240,9	14	NTT Docomo	Japonia	135,8
5	Citigroup	USA	223,0	15	Merck	USA	129,6
6	Pfizer	USA	216,7	16	GlaxoSmithKline	Anglia	126,2
7	Royal Dutch/Shell	Holandia/ /Anglia	194,5	17	Novartis	Szwajcaria	123,9
				18	Philip Morris	USA	122,9
8	BP	Anglia	192,1	19	Bank of America	USA	117,0
9	Johnson&Johnson	USA	186,9	20	Verizon Commun.	USA	116,8
10	Intel	USA	184,6				

Źródło: [Global 1000...].

Ostatnią klasyfikacją, którą chcielibyśmy zaprezentować, jest lista najbardziej docenianych przedsiębiorstw w skali globalnej. Została ona sporządzona na podstawie 8 kluczowych atrybutów reputacji, którymi są: odpowiedzialność socjalna, innowacyjność, wartość długoterminowych inwestycji, wykorzystanie aktywów korporacyjnych, talent pracowników, kondycja finansowa, jakość produktów i usług oraz jakość zarządzania [Hjelt 2003a].

Ranking ten zdominowany jest przez przedsiębiorstwa amerykańskie, które zajmują pierwszych 10 pozycji. Firmą przodującą jest Wal-Mart Stores, która jako jedyna firma w ostatnim czasie wygrała we wszystkich rankingach Fortune. Kolejne lokaty przypadają firmom elektronicznym i komputerowym: General Electric, Microsoft, IBM oraz DELL. Ten ostatni awansował na 4 pozycję z 23 miejsca w roku poprzednim.

Ciekawym zjawiskiem jest fakt, iż wśród pierwszych 50 firm tylko 14 z nich nie pochodzi z USA; 4 koncerny to firmy brytyjskie, 3 japońskie, 2 francuskie i niemieckie oraz po 1 z Finlandii, Szwajcarii i Singapuru. Najwyższą, 11 lokatę uzyskała Toyota Motor, 12 – BMW i 13 – Sony. Korporacjami zagranicznymi są przeważnie producenci samochodów oraz paliw. Eksperti uważają, że 14 firm spoza Stanów Zjednoczonych to bardzo dobry wynik, znacznie lepszy niż w latach ubiegłych. W 2001 r. było ich tylko siedem [Hjelt 2003e].

Dominacja korporacji amerykańskich w gospodarce światowej jest niepodważalna. Dominują one nie tylko pod względem uzyskiwanego dochodu, ale także posiadają najwyższą wartość rynkową i najlepszą reputację. Swoim zasięgiem ogarnęły praktycznie wszystkie dziedziny przemysłu i decydują o przyszłych kierunkach rozwoju. Nie można jednak zapomnieć, że najwięksi konkurenci z Japonii i Europy Zachodniej zaczynają w niektórych dziedzinach ich doganiać. Niektórzy

uważają, iż jest to tylko sytuacja chwilowa, wynikająca z niezbyt korzystnego czasu dla gospodarki amerykańskiej.

W ostatnich latach wzrost znaczenia korporacji międzynarodowych tak przybrał na sile, że nie mówi się już o nich „przedsiębiorstwa”, lecz „republiki globalne”. Posiadają one tak ogromny potencjał ekonomiczny, iż firmy te klasyfikowane są łącznie z państwami, jako największe jednostki gospodarki światowej.

Co roku ponad głowami przywódców państw przepływa gigantyczna suma 900 bln USD. Połowę tej kwoty stanowią waluty i papiery wartościowe, reszta to wartość obrotu akcji i obligacji koncernów międzynarodowych. Podczas jednego dnia handlowego obraca się walorami równymi wartości rocznego PKB Japonii – drugiej po USA gospodarce światowej. Proces ten związany jest z falą fuzji i przejęć w ostatnich latach oraz ze wzrostem wartości rynkowej wielkich koncernów, szczególnie w branży komputerowej i telekomunikacyjnej. Nie oznacza to, iż państwa biednieją, a korporacje bogacą się ich kosztem. Proces ten polega na tym, że państwa są coraz słabszymi uczestnikami gry rynkowej, a globalne korporacje mają charakter bezpaństwowy i zasilają kasy wielu państw [Janecki 2000].

Przykładem tego jest fakt, iż pracownicy gliwickiego GM/Opel, oprócz paszportu polskiego, posiadają także dokumenty potwierdzające przynależność do organizacji General Motors – potężniejszej, bogatszej i bardziej rozpoznawanej na świecie niż Polska. PKB Polski to 163 mld USD, a przychody GM wynoszą 177 mld USD.

Współczesne państwa są silnie zbiurokratyzowane, a ich rolę porównuje się do prowadzenia hotelu: oferują lokum, gwarantują bezpieczeństwo, zapewniają urządzenia techniczne i powierzchnie biurowe. W zamian za to goście–korporacje płacą podatki, podnoszą standard i dają pracę personelowi. Jeśli warunki w „hotelu” są dobre, to przybywają następni goście.

Z drugiej strony, same korporacje dysponują już strukturami pozwalającymi zastępować im państwa. Wielkie koncerny posiadają własną ochronę, system szkoleń dla pracowników oraz zakładową służbę zdrowia. Coca-Cola, Ford, Nissan i DHL mają placówki w ponad 200 krajach – tyle placówek dyplomatycznych posiada tylko USA. Korporacje zapewniają także swoim pracownikom programy emerytalne, które są pewniejsze i bardziej zyskowe niż programy gwarantowane przez państwa. Koncerny decydują także o przenoszeniu pracowników z miejsca na miejsce i organizują im życie towarzyskie. Wiele firm dysponuje potężną bronią, jaką jest wywiad. Najbardziej profesjonalne struktury wywiadowcze posiada Microsoft, IBM, Motorola, Procter & Gamble, General Electric oraz Coca-Cola [Leśniewski 2001].

Koncern Wal-Mart Stores zatrudnia prawie 1,4 mln pracowników, czyli więcej niż obywateli ma Estonia. Jego wartość rynkowa to 241 mld USD. Majątek Billa Gatesa, właściciela Microsoftu, szacowany na 46 mld USD, jest większy niż PKB Nowej Zelandii. Dlatego też prezesi wielkich korporacji zyskują statut równy głowom państw. Żaden polityk nie zlekceważy na przykład Jürgena Schremppa, szefa DaimlerChrysler, który zatrudnia ponad 370 tys. osób w Niemczech i w USA [Trębski 2002b].

Roczny przyrost PKB kraju w granicach 5% uważany jest za dobry wynik, a 10% za bardzo dobry. W rzeczywistości niewiele krajów może poszczycić się wynikiem bardzo dobrym. W 1999 r. GM osiągnął wzrost 9,4%, Exxon – 11,2%, Ford – 13,9%, a Microsoft – 37,5%. Świadczy to o tym, że rola państwa coraz bardziej maleje, a korporacje mają coraz większy wpływ na życie gospodarcze. George W. Bush podczas swojej kampanii prezydenckiej głosił to, co chcieli usłyszeć przedstawiciele koncernów: obniżenie podatków i rezygnację z zaostrzenia zmian w kodeksie pracy. W efekcie wygrał wybory [Leśniewski 2001].

Aby uzyskać pozycje korporacji międzynarodowych i państw w skali globalnej, tworzone są rankingi zestawiające te dwie grupy podmiotów. Głównym kryterium oceny jest wielkość PKB kraju oraz przychód korporacji w skali roku. Jednym z takich rankingów jest lista magazynu „Wprost”. Według badań przeprowadzonych w 2003 r., na liście 100 największych republik ekonomicznych znalazło się 51 korporacji i 49 państw. Listę tę otwierają gospodarki Stanów Zjednoczonych, Japonii, Niemiec, Wielkiej Brytanii oraz Francji. Na 21 miejscu znalazła się firma Walt-Mart Stores, która osiąga przychody o 20% większe niż PKB Polski i wytwarza 3% PKB USA. Kolejnymi korporacjami są: Exxon – 23 lokata, General Motors – 25 i BP – 26 miejsce. Dla przykładu gospodarka Polski uplasowała się na 30 miejscu. W pierwszej 50 znajduje się 13 korporacji, druga 50 to już praktycznie tylko korporacje. Pierwszymi koncernami na tej liście są oczywiście firmy amerykańskie, gdyż chronologia firm pokrywa się z rankingiem GLOBAL 500.

Porównując wyniki rankingu z listą sporządzoną w 1970 r. dostrzega się dwie prawidłowości. Rośnie znaczenie korporacji. Przedtem w pierwszej 50 było ich 9, teraz jest 13. W okresie tym nastąpiły niewielkie zmiany na liście korporacji i ogromne zmiany w rankingu państw. Dla przykładu ZSRR, druga potęga gospodarcza po USA, dzisiaj jako Rosja, znajduje się na 18 miejscu. Polska również straciła swoją 11 lokatę [Zieliński 2003].

Analizując ranking „Wprost” sporządzony w 1997 r., zauważa się, że na liście znajdowało się wtedy 50 państw oraz 50 korporacji. Najsilniejszą firmą był General Motors, który zajmował 24 pozycję [Gabriel 1999]. Świadczy to o tym, iż z biegiem czasu firmy międzynarodowe stają się coraz potężniejsze i osiągają wysoką pozycję wśród najsilniejszych państw na świecie. Nie dość, że ich liczba w rankingach jest coraz większa, to jeszcze zajmują coraz wyższe pozycje. Potwierdza to również inny ranking przygotowany przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Jako kryterium klasyfikacji przyjmuje on wielkość wartości dodanej. W 2000 r. wśród 100 największych jednostek ekonomicznych na liście znalazło się 29 korporacji. Najwyższą, 45 lokatę zajął Exxon z wartością 63 mld USD. Była ona porównywalna z rozmiarem gospodarki Chile lub Pakistanu. Eksperci uważają, że rozwój działalności korporacji wzrasta o wiele szybciej, niż rozwijają się państwa. To sugeruje wzrost znaczenia firm międzynarodowych w globalnej gospodarce. Zestawiając ten ranking z wynikami uzyskanymi w 1990 r., dostrzega się wzrost liczby firm w rankingu z 24 do 29 [Are Transnationals... 2002].

Tabela 5. Ranking 100 największych światowych jednostek gospodarczych w 2003 r.

Lp.	Kraj lub korporacja	PKB/przychód (w mld USD)	Lp.	Kraj lub korporacja	PKB/przychód (w mld USD)
1	USA	9 780,8	51	Total Fina Elf	94,3
2	Japonia	4 523,3	52	Nippon T&T	93,4
3	Niemcy	1 939,9	53	Itochu	91,1
4	Wielka Brytania	1 476,8	54	Singapur	88,8
5	Francja	1 380,7	55	Irlandia	87,7
6	Włochy	1 123,8	56	Allianz	85,9
7	Chiny	1 131,2	57	IBM	85,8
8	Kanada	681,6	58	ING Group	82,9
9	Hiszpania	588,0	59	Kolumbia	81,6
10	Meksyk	550,2	60	Filipiny	80,8
11	Brazylia	528,9	61	Malezja	79,3
12	Indie	477,4	62	Volkswagen	79,2
13	Korea Południowa	447,6	63	Siemens	77,3
14	Holandia	390,3	64	Sumitomo	77,1
15	Australia	385,9	65	Atria Group	72,9
16	Szwajcaria	277,2	66	Marubeni	71,7
17	Argentyna	260,3	67	Chile	70,6
18	Rosja	253,4	68	Verizon Communications	67,1
19	Belgia	245,3	69	Deutsche Bank	66,8
20	Szwecja	225,9	70	E.ON	66,4
21	Wal-Mart Stores	219,8	71	US Postal Service	65,8
22	Austria	194,7	72	AXA	65,5
23	Exxon Mobil	191,5	73	Credit Suisse	64,2
24	Arabia Saudyjska	181,1	74	Hitachi	63,9
25	General Motors	177,2	75	Nippon Life Insurance	63,8
26	BP	174,2	76	American Intl. Group	62,4
27	Hongkong	170,9	77	Carrefour	62,2
28	Turcja	167,3	78	American Electric Power	61,2
29	Dania	164,0	79	Sony	60,6
30	Polska	163,6	80	Pakistan	60,0
31	Ford Motor	162,4	81	Royal Ahold	59,6
32	Norwegia	160,8	82	AT&T	59,1
33	Indonezja	144,7	83	Honda Motor	58,8
34	DaimlerChrysler	136,8	84	Boeing	58,1
35	Royal Dutch Shell	135,2	85	El Paso	57,4
36	General Electric	125,9	86	BNP Paribas	55,0
37	Finlandia	123,4	87	Matsushita Electric Indu	54,9
38	RPA	121,9	88	Czechy	54,3
39	Grecja	121,0	89	Home Depot	53,5
40	Toyota Motor	120,8	90	Bank of America Corp.	52,6
41	Tajlandia	118,5	91	Aviva	52,3
42	Wenezuela	117,2	92	Peru	52,2
43	Citigroup	112,0	93	Fiat	51,9
44	Portugalia	109,3	94	Assicurazioni Generali	51,3
45	Iran	108,7	95	Vivendi Universal	51,3
46	Izrael	106,6	96	Nowa Zelandia	51,0
47	Mitsubishi	105,8	97	Algieria	51,0
48	Mitsui	101,2	98	Fannie Mae	50,8
49	Chevron-Texaco	99,6	99	RWE	50,6
50	Egipt	99,6			

Źródło: [Zieliński 2003].

3. Podsumowanie

Zaprezentowane klasyfikacje pozwalają wyciągnąć kilka wniosków: korporacje odgrywają obecnie w gospodarce światowej ogromną rolę. Ich potęga jest porównywalna z potęgą ustroju państwowego lub ją nawet przewyższa. Wśród korporacji światowych niepodważalnie dominują firmy amerykańskie, a ich działalność wpływa nawet na kształtowanie polityki ekonomicznej rządów.

Literatura

- Are Transnationals Bigger than Countries?* UNCTAD, 12 sierpnia 2002.
 Gabriel P., *Liga globalna*, „Wprost” 1999 nr 847.
Global 1000, Business Week, www.businessweek.com.
 Hjelt P., *America's Most Admired Companies*, „Fortune” 2003a nr 4.
 Hjelt P., *Europe's Top 50*, „Fortune” 2003b nr 14.
 Hiert P., *FORTUNE 500*, „Fortune” 2003c nr 7.
 Hjelt P., *GLOBAL 500*, „Fortune” 2003d nr 14.
 Hjelt P., *The World's Most Admired Companies*, „Fortune” 2003e nr 4.
 Janecki S., *Globalna gra*, „Wprost” 2000 nr 905.
 Leśniewski B., *Państwo do wynajęcia*, „Wprost” 2001 nr 958.
 Levering R., *100 Best Companies To Work For*, „Fortune” 2003 nr 1.
 Trębski K., *Dekada Gatesa*, „Wprost” 2003 nr 1088.
 Trębski K., *Globalne przetarasowanie*, „Wprost” 2002a nr 1028.
 Trębski K., *Republiki globalne*, „Wprost” 2002b nr 1012.
 Useem J., *FORTUNE 500 Intro*, „Fortune” 2003 nr 7.
 Zieliński M., *Firmy, państwa – liga globalna*, „Wprost” 2003 nr 1065.

PLACE AND SIGNIFICANCE OF AMERICAN TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN THE CONTEMPORARY GLOBAL ECONOMY

Summary

Well-intentioned calls for greater social responsibility by transnational corporations paradoxically may imperil the long-standing admonition against corporate interference in domestic political activities. Contemporary international society lacks a specific standard, or even a general consensus, regarding the permissible nature and extent of the political involvement of transnational corporations. Although intergovernmental documents generally proscribe the interference of transnational corporations in political matters, civil society groups increasingly urge corporate action that often constitutes political activity, sometimes in direct conflict with national government policies.